

Interpretace historických právních textů

Úvod

Osnova semestrální výuky

- Základní metody a zásady interpretace
- Právo a logika
- Užívání synonym v právu
- Význam legislativních zkratk
- Výklad vybraných právních termínů
- Zásady výkladu cizojazyčných textů
- Právo a homonyma

Podmínky udělení zápočtu

- Průběžná domácí plnění
- nutno získat minimálně 75 % z celkového počtu bodů
 - systém hodnocení:
 - 1 b.
 - 0,5 b.
 - 0 b.
- Zápočtový test
 - písemná forma
 - otázky s více možnostmi i rozepisovací
 - nutno získat minimálně 75 % z celkového počtu bodů

Doporučená základní literatura

Učebnice právní teorie

- GERLOCH, A. *Teorie práva*, Plzeň 2009.
- TÝŽ. *Praktikum teorie práva*, Plzeň 2009.
- ŠTĚPÁN, J. *Logika a právo*, Praha 2011.

Metodologické publikace

- SKŘEJPEK, M. a kol. *Exegésis: výklad právních textů*, Plzeň 2008.

Výkladové slovníky

- ROUČKA, B. – RŮŽIČKA, V. *Pracovní heslář právněhistorického terminologického slovníku*, Praha 1975.
- BARTOŠEK, M. *Encyklopedie římského práva*, Praha 1994.

- REBRO, K. *Latinské právní výrazy a výroky*, Praha 2012.

Právněhistorické učebnice

- VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V. *České právní dějiny*, Plzeň 2010.
- MALÝ, K. *České právo v minulosti*, Praha 1995.
- HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva*, Praha 1903.

Studie

- MICHÁLEK, E. *O ustálených spojeních ve staročeských právních památkách*, PHS 11, 1965.
- TÝŽ. *Český právní jazyk údobí předhusitského a doby Husovy*, Praha 1970.
- VANĚČEK, V. *Základy právního postavení klášterů a klášterního velkostatku ve starém českém státě*, I-III, Praha 1933-1937-1939.
- TÝŽ. *Historické záhady našeho právního názvosloví*, Naše řeč XXVI., 1942.
- BOHÁČEK, M. *Římské právo v listinné praxi českých zemí v 12.-15. století*, SAP 24, 1974, s. 461-486.
- ŠTACHOVÁ, N. *Obligační právo ve světle českého diplomatického materiálu 13. století*, in: *Naděje právní vědy*, Plzeň 2010, str. 139-150.

- BOHÁČEK, M. *Římské právní prvky v právní knize brněnského písaře Jana*, Praha 1924.
- TÝŽ. *Římské a kanonické právo v díle Všebrdově*, PHS 7, 1961, s. 147-199.

- MICHÁLEK, E. *K slovní zásobě a právní terminologii Knih devaterých*, PHS 7, 1961, s. 303-314.
- URFUS, V. *Všebrdovo pojetí majetkoprávních vztahů zemského práva českého*, PHS 7, 1961, s. 257-273.
- FLODR, M. *Brněnské městské právo. Zakladatelské období (-1349)*, Brno 2001.
- HANĚL, J. J. *O vlivu německého práva v Čechách a na Moravě*, Praha 1874.
- HAVLÍKOVÁ, L. *Žena a manželství ve slovanském prostředí 9. století na příkladu velkomoravských právních památek a jejich byzantských předloh*, Synergie 5/2, 2009, s. 5-26.
- KAPRAS, J. *K dějinám českého zástavního práva*, Praha 1903.

Zásady interpretace právních textů

Při práci s právními prameny nutno vzít v úvahu:

- Proměny právní úpravy v průběhu dějin
 - vývoj právní terminologie a právních obrátů
 - změny obsahu jednotlivých právních institutů
- Právní partikularismus
 - právo zemské, církevní, městské
 - odlišná právní úprava
 - princip personality práva
- Vlivy cizích právních prvků
 - domácí právní úprava vs. zahraniční vlivy
 - pronikání římského a německého práva

- **Problém mnohojazyčnosti**

- čeština x latina x němčina

- **Zdánlivá synonyma**

- např. právní předpis x právní norma; půjčka x výpůjčka

Základní metody výkladu

- Gramatický výklad
- Systematický výklad
- Logický výklad

Základní metody výkladu

- Gramatický výklad
 - klade důraz na jednotlivá slova ve větě a vztah mezi nimi
 - sleduje jazykové jevy v textu
 - poměrně rigidní metoda, samostatné použití kritizováno
- Systematický výklad
 - konkrétní ustanovení, příp. právní norma jako celek, je interpretována ve vztahu k celému právnímu odvětví, resp. k právnímu řádu jakožto celku
- Logický výklad
 - pracuje s argumenty právní logiky a výrokovou logikou

Gramatický výklad

- slouží interpretátorovi k prvotnímu seznámení se s textem
 - na základě pouhého přečtení textu však nelze vyvozovat jeho konečný význam!
- klade důraz na jednotlivá slova ve větě a vztah mezi nimi
 - interpretátor by měl dbát na vztah mezi slovy a slovními spojeními, přičemž jeho pozornost musí být věnována také vztahu jednotlivých vět v souvětí

Příklad:

§ 1047 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

„Zkrocené zvíře, které vlastník nestíhá a které se ani samo k vlastníkovi v přiměřené době nevrátí, ač mu v tom nikdo nebrání, se stává zvířetem bez pána a smí si je přivlastnit na soukromém pozemku jeho vlastník, na veřejném statku pak kdokoli. Platí, že přiměřenou dobou pro návrat zvířete k vlastníkovi je doba šesti týdnů.“

...

- sleduje jazykové jevy v textu
 - tj. použitý slovesný čas, číslo a rod u substantiv, spojky, atd.
 - výklad by však neměl být příliš formální -> nedoporučuje se striktní dodržování použitých gramatických jevů
 - při interpretaci je proto nutné postupovat v souladu s pravidly logického a systematického výkladu
 - uvedené pravidlo je přímo upraveno v Digestech CIC, Dig. 50.16.158

„In usu iuris frequenter uti nos Cascellius ait singulari appellatione, cum plura generis eiusdem significare vellemus...“

...

- jiné pravidlo k interpretaci použitého rodu substantiv

Čl. 1016 Příručky práva městského Jana z Gelnhausenu
„Pronuncciacio sermonis in sexu masculino ad utrumque sexum plerumque porrigitur.“

...k tomu srov.

Čl. 885

„Patroni appellatione et patrona continetur.“

Čl. 917

„Fili appellatione omnes liberos intelligimus.“

...

Čl. 884

„Appellatione parentum non tantum pater, sed etiam avus et proavus et deinceps omnes superiores continetur: sed et mater, avia et proavia.“

Čl. 883

„Nurus appellatio etiam ad pronurum et ultra porrigenda est.“

Čl. 834

„Verbum hoc „si quis“ tam masculos quam feminas complectitur“

...

- použitým pojmům je přisuzován význam obecného jazyka, není-li zřejmé, že se jedná o termín speciální
 - např. sloveso „credere“
 - obecný význam = věřit (tzn. někomu, něčemu)
 - právní význam = půjčit (např. peníze -> creditor = věřitel)

Příklad:

Čl. 839 Příručky práva městského Jana z Gelnhausenu

„Nominis et rei appellacio ad omnem contractum et obligationem pertinet.“

-> z příkladu plyne, že termín „nomen“, který v běžném (obecném) jazyce používáme ve smyslu názvu či jména, je v právním jazyce (vzhledem k celkovému vyznění definice) nutno interpretovat jako pohledávku

...

Čl. 839

„Pecunie appellatione rem significari Proculus ait.“

...

- nelze mezi sebou zaměňovat termíny, jež mají v rámci jednotlivých právních odvětví odlišný význam (pojmové znaky)
 - např. držba v zemském právu x držba v městském právu
 - *contrahere matrimonium* x *contractus matrimonialis*
 - v obou případech je nutný consensus, ale

Příklad: srov.

Čl. 61 APS „...*de facto contractum etiam si sit carnalis copula subsecuta,...*“

CIC, Dig. 35.1.15 „...*,nuptias non concubitus, sed consensus facit.*“

...

- v případě, že právní text (zde ve smyslu právního předpisu nebo právní knihy) obsahuje definici určitého pojmu, pak je nutné tento pojem vykládat v souladu s touto definicí

Příklad:

CIC, Dig. 50.16.40.1

"Servi" appellatio etiam ad ancillam refertur.

-> je-li např. adresátem právního textu „servus“ (otrok), tento text se vztahuje také na otrokyně (ancillae), aniž by to text přímo zmiňoval

Čl. 846 Příručky práva městského Jana z Gelnhausenu
„Mulieris“ appellacione et virgo viripotens continentur.

-> text, jehož adresátkou je „manželka“ (mulier) se vztahuje také na nesezdané dívky, které dosáhly věku, kdy lze započít sexuální život

...

- poměrně rigidní metoda, samostatné použití kritizováno
 - doporučuje se současné použití metody systematického výkladu a logického výkladu
 - závěr striktně odvozený pouze z aplikace pravidel gramatického výkladu může být značně zkreslený

Systematický výklad

- konkrétní ustanovení, příp. právní norma jako celek, je interpretována, jednak:
 - ve vztahu ke jednotlivým pravidlům v rámci daného právního předpisu (v případě nenormativních pramenů ve vztahu ke konkrétnímu právnímu textu – např. u právních knih)
 - ve vztahu k celému právnímu odvětví, resp. k právnímu řádu jakožto celku

Čl. 839 Příručky práva městského

„Verbum „ex legibus“ sic accipiendum est: tam ex legum sententia quam ex verbis.“